

PODPORA NAŠEHO ČLENSTVÍ V EVROPSKÉ UNII PROŠLA KRIZOVÝM OBDOBÍM, NAPŘÍČ SOCIÁLNÍMI SKUPINAMI ZŮSTÁVAJÍ VELKÉ ROZDÍLY.

Podpora Evropské unie se po odeznění ekonomické a migrační krize vrací na úroveň z počátku dekády, opětovný vstup do Unie by podpořilo 53 % občanů, 47 % by bylo proti. Stále ale podpora EU zůstává velmi nejistá, nezájem a skepse vůči konkrétním krokům EU přetrvávají. Na příkladu hypotetického opakovaného referenda ukazujeme poměrně velké rozdíly jak mezi věkovými, vzdělanostními, a zejména sociálními skupinami obyvatel, tak i z hlediska postojů k přijetí eura a migraci, tedy témat, která utvářela postoj k Unii v předchozím období.

Citovaný výzkum neziskového ústavu STEM (www.stem.cz) byl proveden na kvótně reprezentativním souboru obyvatel České republiky starších 18 let ve dnech 19. až 29. dubna 2018. Respondenti byli vybráni metodou kvótního výběru. Na otázky průzkumu odpověděl soubor 1046 respondentů. Na výzkumu pracovalo 246 tazatelů (PAPI, CAPI). Výzkumná série TRENDY je hrazena jen z prostředků STEM a nezávisí na žádném zadavateli mimo STEM.

STEM již téměř dvacet let pravidelně sleduje názory veřejnosti na problematiku českého členství v Evropské unii. Názory na Evropskou unii se výrazně v čase proměňují, přičemž tyto pohyby souvisejí jak se situací na mezinárodní, tak i domácí politické scéně. V dlouhodobém horizontu takovými událostmi bylo nejprve naše předsednictví EU, které výrazně ovlivnilo názory veřejnosti směrem k pozitivnímu vnímání EU, naopak na sebe navazující ekonomická krize (spojená s krizí Eurozóny) a následná migrační krize posunuly veřejné mínění k negativnímu hodnocení. Po jejich odeznění se opět vnímání postupně vylepšuje. Jak ukazují letošní mezinárodní výzkumy Eurobarometru¹, vnímání EU je pozitivnější napříč Evropou. Zároveň je v tomto srovnání česká veřejnost jednou z nejkritičtějších vůči EU (spolu s Chorvatskem a Itálií), což souvisí i s nízkým zájmem o problematiku nebo deklarovanou ochotou volit ve volbách do Evropského parlamentu.

Z našich předchozích analýz² také jasně vyplývá, že je při úvahách o vztahu našich obyvatel k Evropské unii třeba rozlišovat mezi hodnotovým zakotvením integračních procesů ve vědomí lidí a tím, jak hodnotí praktiky jejich naplňování. Zatímco celkově členství v EU v roce 2018 kladně hodnotí polovina (50 %) dospělé populace ČR, s obecnou myšlenkou na evropskou spolupráci, tedy s pocitem sounáležitosti s Evropou, souhlasí téměř tři čtvrtiny (72 %). Co se ovšem v poslední době nemění, je podpora přijetí eura, která je od roku 2011 setrvala kolem

1

http://www.europarl.europa.eu/pdf/eurobarometre/2018/oneyearbefore2019/eb89_one_year_before_2019_eurobarometer_en_opt.pdf

² <https://www.stem.cz/v-nazoru-na-nase-clenstvi-v-evropske-unii-je-ceska-verejnost-rozdelena-do-dvou-vyrovnaných-taborů/>

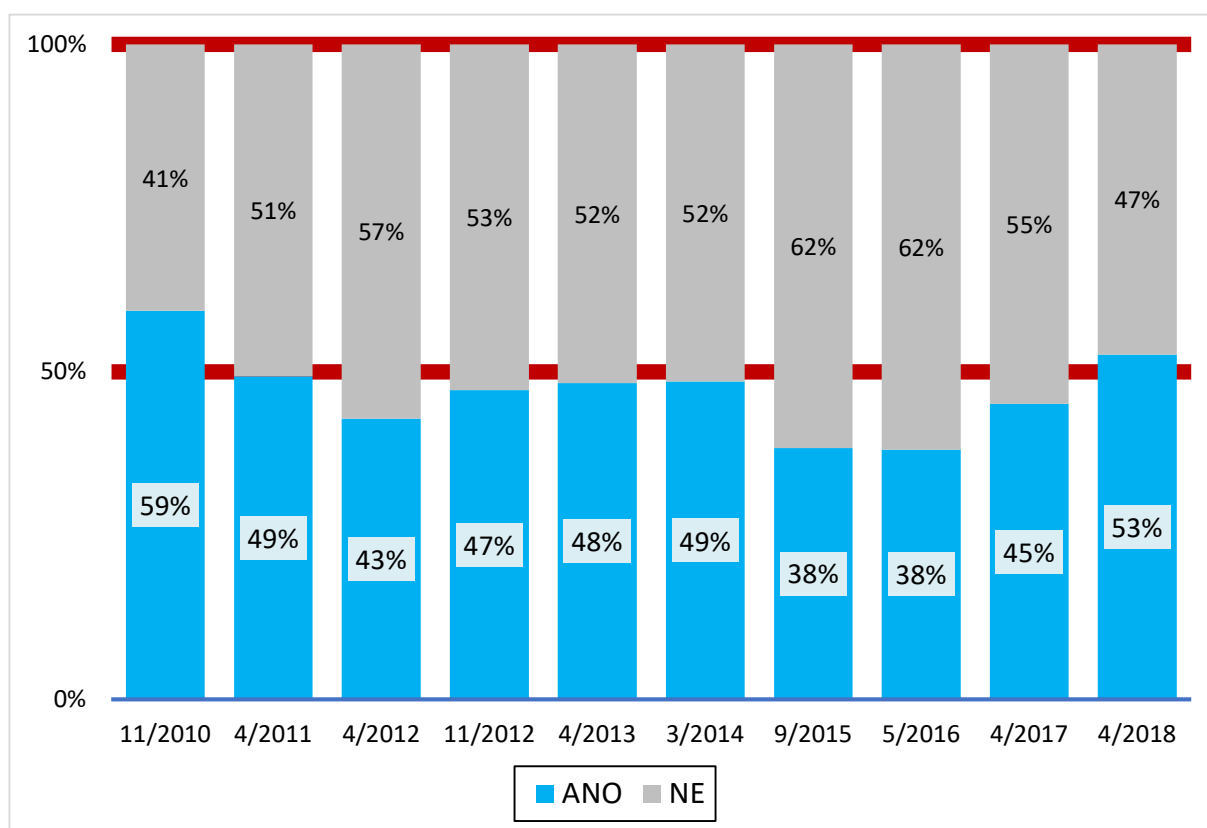
20 % (v roce 2018 to je 18 %), přičemž v roce 2006 přijetí eura podporovala polovina (54 %) české veřejnosti.

Všechny tyto obecnější úvahy se v poslední době slévají v diskusi o možném referendu o setrvání, či chcete-li o vystoupení z ČR z EU. Tato diskuse dostává zcela konkrétní rozměr v době, kdy se zákon o obecném referendu stal předmětem povolebního vyjednávání. Jsou to také právě dva roky od referenda ve Velké Británii. A konečně z analytického hlediska je otázka o referendu ústřední pro měření postojů veřejnosti, protože se v ní propojuje hodnotová a praktická rovina vnímání evropské integrace.

Otázku je možné formulovat různými způsoby, jak retrospektivně, tak projektivně do budoucna. Znění otázky STEM je obecné, srozumitelné a do značné míry nezávislé na konkrétních okolnostech. Není jejím smyslem predikovat výsledky případného referenda (taková otázka má smysl pouze v situaci, kdy je o konání referenda rozhodnuto), výsledky je třeba sledovat zejména v časové řadě nebo srovnání různých skupin populace.

Graf 1: „Kdyby se u nás znovu konalo referendum o vstupu do EU, hlasoval(a) byste pro vstup?“

(podíly odpovědí „určitě ano“ + „spíše ano“ a „spíše ne“ + „určitě ne“ v %)

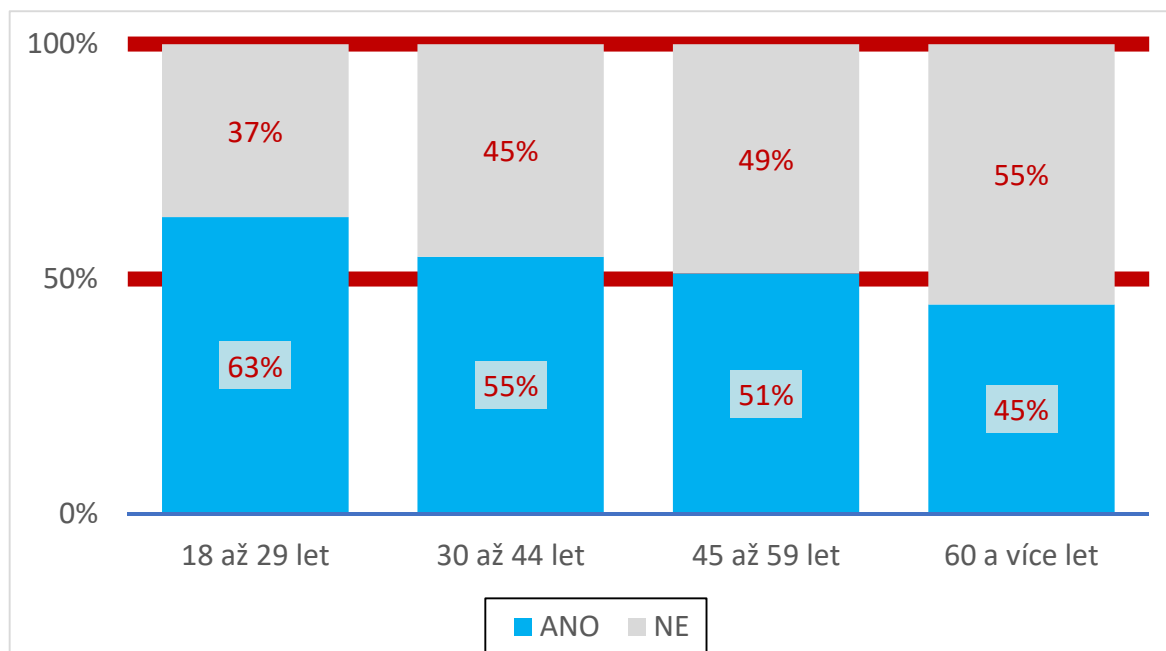
Pramen: STEM, Trendy 2010-2018, reprezentativní výběr dospělé populace ČR, cca 1000 respondentů

Podíl těch, kteří by hlasovali znovu pro vstup do EU, se v roce 2011 snížil v kontextu ekonomické krize a s ní spojenou krizí Eurozóny (z 59 % na 49 %) a pokračuje na ni bezprostředně navazující migrační krizí. V letech 2015 a 2016 tak byla podpora Evropské unie v české veřejnosti vůbec nejnižší, jen 38 % občanů by hlasovalo pro vstup do Unie. Po odeznění obou událostí se podpora začala opět zvyšovat. V dubnu 2018 by vstup do EU podpořila více než polovina (53 %) veřejnosti, což odpovídá podpoře z počátku dekády (v roce 2010 to bylo 59 %; více viz Graf 1). Postoje k EU jsou u značné části veřejnosti mělké a ovlivňují je výrazně globální procesy, které neumíme efektivně předvídat. Mimochodem, situace v ČR je velmi podobná vývoji postojů ve Velké Británii v době před referendem.³

Kromě celkového pohledu v časovém vývoji je pro porozumění postojům veřejnosti klíčové vidět podporu v různých demografických, sociálních a postojových skupinách. Je obecně známo, že napříč Evropou má EU největší podporu mezi mladými lidmi, což platí také v České republice (Graf 2). Celkem 63 % z nich by vstup do EU podpořilo, je však důležité mít na paměti, že tato věková skupina tvoří necelou pětinu dospělé populace (navíc s tradičně podprůměrnou volební účastí). Naopak u osob 60 a více let (kterých je v dospělé populaci asi 28 %) je podpora jen 45 %. Jde také o věkovou skupinu, u které se podpora EU nevrátila na úroveň roku 2010.

Graf 2: „Kdyby se u nás znovu konalo referendum o vstupu do EU, hlasoval(a) byste pro vstup?“

Podle věku (podíly odpovědí „určitě ano“ + „spíše ano“ a „spíše ne“ + „určitě ne“ v %)

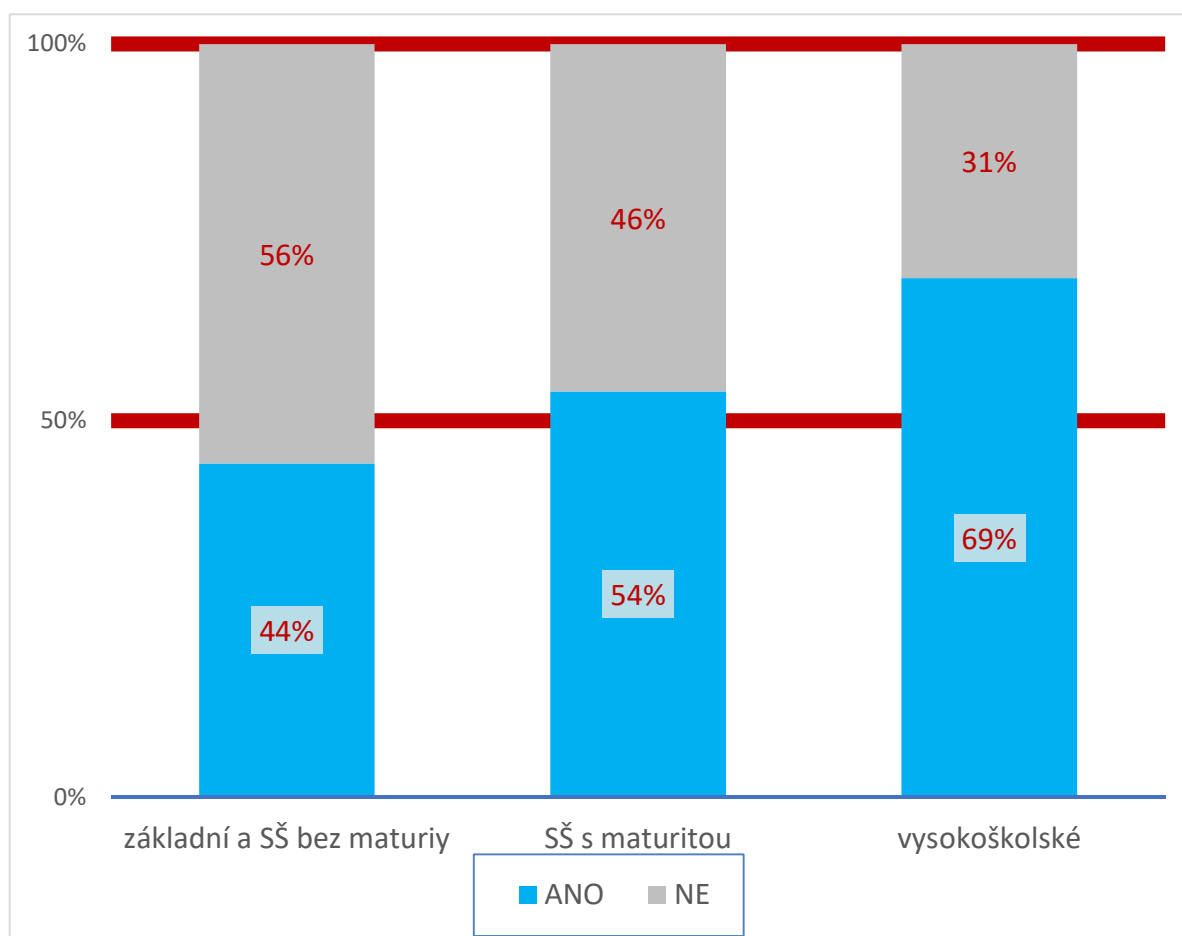
Pramen: STEM, Trendy 4/2018, 1046 respondentů starších 18 let

³ Zdroj: YouGov <https://whatukthinks.org/eu/questions/if-there-was-a-referendum-on-britains-membership-of-the-eu-how-would-you-vote-2/?removed>

Z hlediska vzdělanostní struktury (Graf 3) je nejnižší podpora mezi lidmi, kteří mají základní vzdělání nebo střední školu bez maturity (44 %). Tato skupina obyvatel mimo jiné nevyužívá nejčastěji zmiňované přínosy EU, jako jsou volné hranice pro cestování, možnost studia a práce v zahraničí, roaming. Některé přínosy pro ně pak zůstávají v rovině nesrozumitelné abstrakce (export, hospodářská politika, zahraniční investice). Z druhé strany v této skupině také více rezonují obavy o bezpečnost země a ztráty národní identity a suverenity.

Graf 3: „Kdyby se u nás znovu konalo referendum o vstupu do EU, hlasoval(a) byste pro vstup?“

Podle dosaženého vzdělání (podíly „určitě ano“ + „spíše ano“ a „spíše ne“ + „určitě ne“ v %)

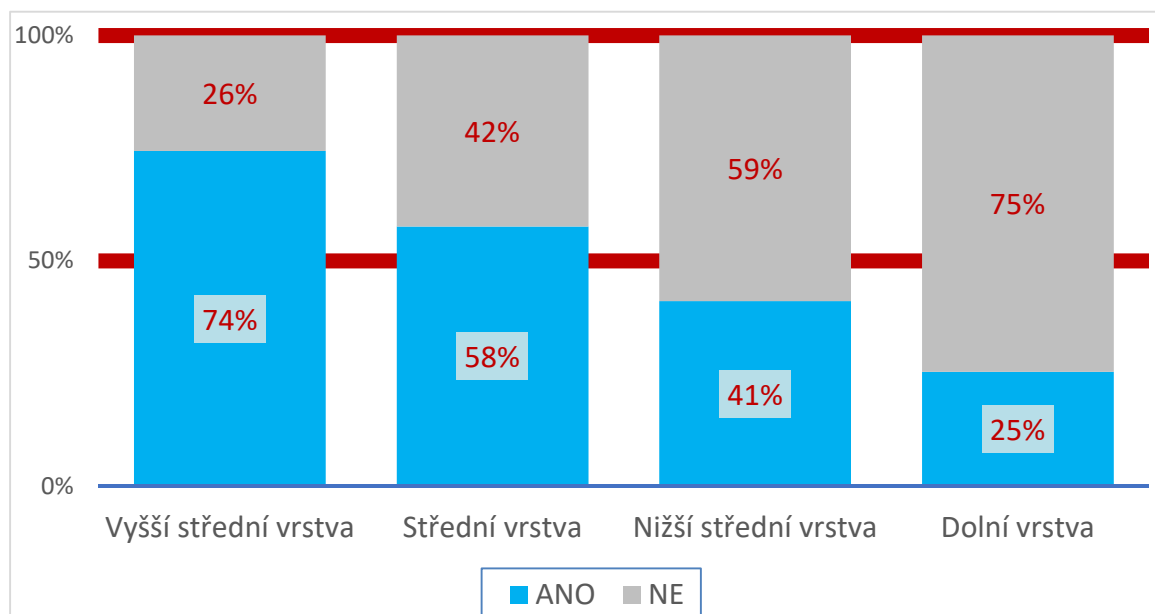

Pramen: STEM, Trendy 4/2018, 1046 respondentů starších 18 let

To platí také pro skupiny obyvatel podle sociální vrstvy, se kterou se identifikují (Graf 4). Tam je tento trend ještě silnější. Zatímco podpora ve vyšší střední vrstvě (kterou ale tvoří jen 8 % dospělé populace) je 74 %, v dolní vrstvě (6 % populace) je to jen čtvrtina (25 %). Nejpočetnější střední vrstva, do které se řadí šest z deseti Čechů, by hlasovala pro vstup do EU (58 % pro, 42 % proti). Nižší střední vrstva (čítající asi čtvrtinu dospělých) by vstup nepodpořila (41 % pro).

Graf 4: „Kdyby se u nás znovu konalo referendum o vstupu do EU, hlasoval(a) byste pro vstup?“

Podle subjektivního společenského zařazení (podíly odpovědí „určitě ano“ + „spíše ano“ a „spíše ne“ + „určitě ne“ v %)

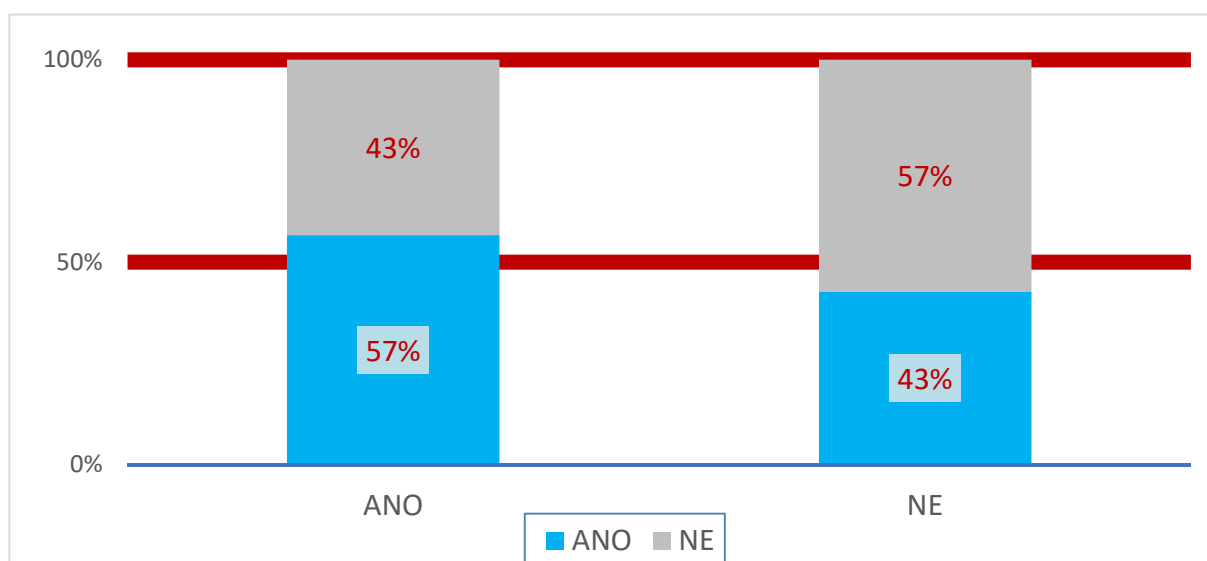

Pramen: STEM, Trendy 4/2018, 1046 respondentů starších 18 let

Jako určitý (byť ne zcela jednoznačný) indikátor občanské angažovanosti na základní úrovni jsme zvolili účast ve volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2017.

Graf 5: „Kdyby se u nás znovu konalo referendum o vstupu do EU, hlasoval(a) byste pro vstup?“

Podle účasti ve volbách do Poslanecké sněmovny 2017 (podíly odpovědí „určitě ano“ + „spíše ano“ a „spíše ne“ + „určitě ne“ v %)

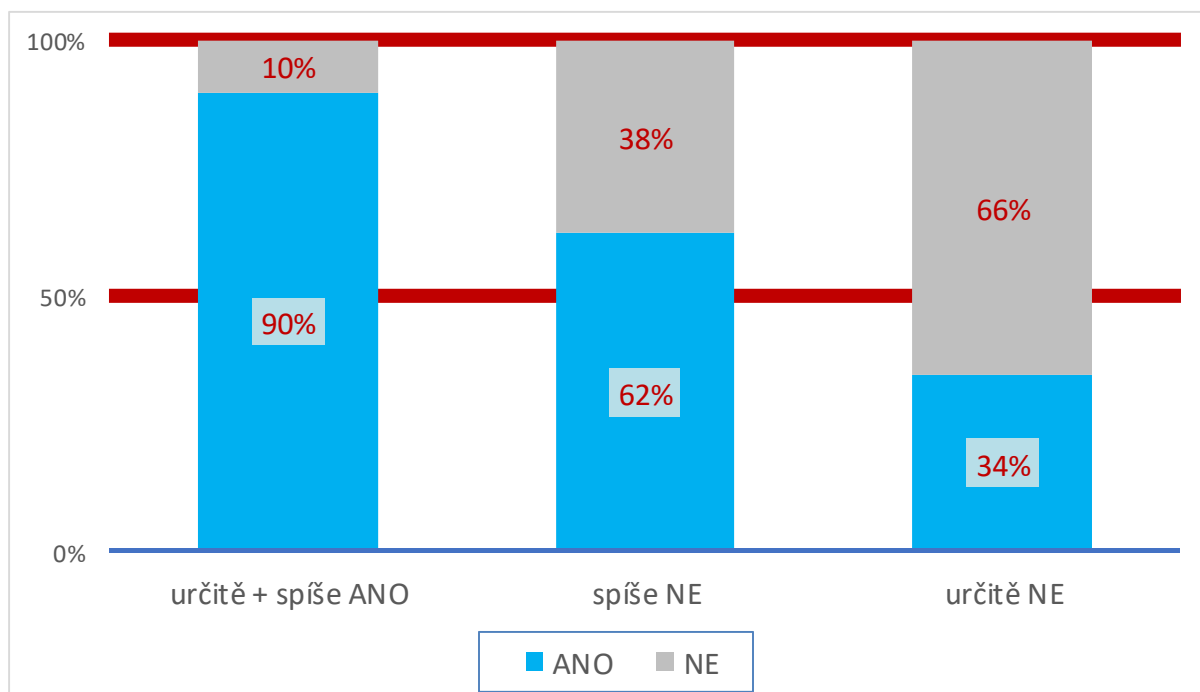

Vidíme, že podpora vstupu do EU v hypoteticky opakovaném referendu je vyšší u účastníků voleb (57 %) než u těch, kteří se rozhodli svého volebního práva nevyužít (43 %). To je také podstatné pro předjímání případného výsledku referenda v budoucnu: větší podíl odpůrců EU je mezi těmi, kteří se ve veřejném dění běžně neangažují, a velký vliv by mělo, zda by je (hypotetická) kampaň dokázala k účasti aktivizovat.

Protože v nedávné minulosti ovlivňovaly postoje veřejnosti k Evropské unii krizové události spojené s Eurozónou a migrací, ukazujeme, jak obdobné postoje formují veřejné mínění nyní. V případě přijetí eura (které podporuje jen 18 % občanů; Graf 6) tvoří zastánci jeho přijetí v České republice jádro podporovatelů EU (90 % pro vstup). Ale i ti, kteří zavedení Eura spíše nepodporují (tři z deseti obyvatel), jsou častěji zastánci vstupu do EU (62 %), pokud by se o něm znovu hlasovalo. Mezi těmi, kteří jsou jednoznačně proti euru (necelá polovina populace), je podpora jen třetinová (34 %).

Graf 6: „Kdyby se u nás znovu konalo referendum o vstupu do EU, hlasoval(a) byste pro vstup?“

Podle postojů k přijetí eura (podíly „určitě ano“ + „spíše ano“ a „spíše ne“ + „určitě ne“ v %)

Pramen: STEM, Trendy 4/2018, 1046 respondentů starších 18 let

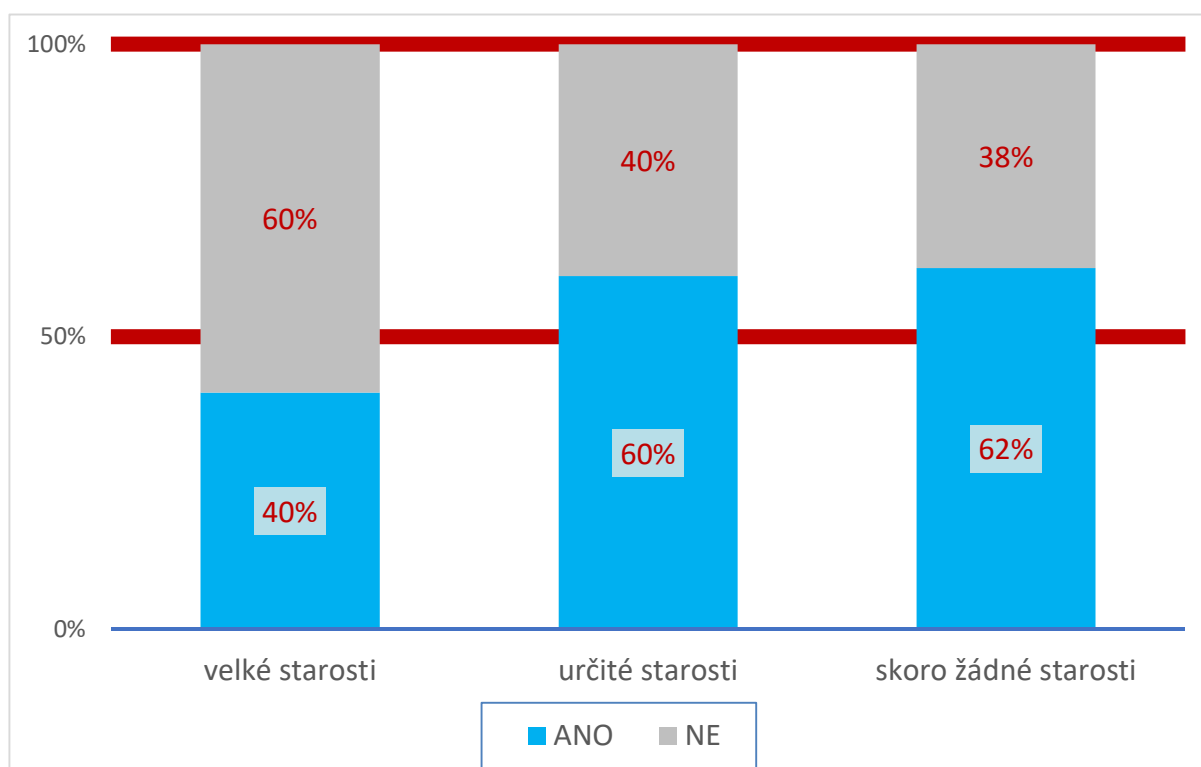
Obdobně je tomu i v případě obavy ze situace uprchlíků v Evropě. Mezi těmi, kterým situace dělá velké starosti (asi třetina dospělých v ČR), jsou zastánci EU v menšině (40 %). U

ostatních, ať už jde o skupinu, kterým situace dělá menší starosti (polovina dospělých v ČR) nebo skoro žádné starosti (desetina), převažují podporovatelé (cca 60 %).

Z obou těchto ukazatelů je patrné, že obavy z uprchlíků nebo neochota přijmout euro nejsou samy o sobě hlavním motorem odmítání EU.

Graf 7: „Kdyby se u nás znovu konalo referendum o vstupu do EU, hlasoval(a) byste pro vstup?“

Podle starosti se situací uprchlíků v Evropě (podíly odpovědí „určitě ano“ + „spíše ano“ a „spíše ne“ + „určitě ne“ v %)

Pramen: STEM, Trendy 4/2018, 1046 respondentů starších 18 let